

מלפנים, שגנאי הוא לבגדי הקדש שיהיו כך.

אמר אביי: רוכבי גמלים, שאבריהם מתחממים ברכיבתם ונטמאים על ידי הוצאת זרע — אסורין לאכול בתרומה, שמא יצא מהם זרע תוך כדי רכיבה ולא שמו לב לכך.

תניא נמי הכי: רוכבי גמלים — כולם⁽³⁰⁾ רשעים! [משום שמוציאים זרע לבטלה ברכיבתם].

הספנים — כולם צדיקים! [שסכנת הדרך מקרבת לבם לאביהם שבשמים].

החמריין — מהן רשעים, מהן צדיקים. וכפי שיבואר —

איכא דאמרי: הא⁽³¹⁾ דמכף, הצדיקים הם אלו שרוכבים על אוכף שעשוי מעץ ואינם מתחממים. הא דלא מכף, הרשעים רוכבים בלי אוכף ומתחממים בבשר החמור.

ואיכא דאמרי: הא⁽³²⁾ דמטרטין שרוכבים בצורה שירך אחת פשוטה לכאן וירך שניה לכאן ומתחממים אבריהם. הא דלא מטרטין, שיושבים על החמור כששתי הרגלים נטויות לצד אחד בלבד, כרכיבת אשה, שאז אינם מתחממים.

רבי יהושע בן לוי לייט [היה מקלל] אמאן דגני אפרקיד⁽³³⁾ [את מי שהיה שוכב פרקדן, על גבו].

מדברי הרמב"ם [תרומות ז, ו] דייק הרדב"ז שאיסור אכילה בתרומה היא רק ברוכב על גמל בלא אוכף, כי חוס עור הגמל מרובה וממהר להוציא.

32. העזר מקודש [סעיף ז] ביאר שתירוץ זה סובר שגם באוכף אסור כשמטרטין, והקשה על השו"ע [אהע"ז כג, ז] שבאוכף התיר בכל מקרה, ומניין לו לפסוק לקולא. ותי' שאין כאן חשש גמור מדאורייתא שיבוא ברכיבתו לאיסור ורק רבנן החמירו ואסרו, ולכן פוסקים לקולא כבשאר דיני דרבנן.

33. רש"י ותוס' ביארו ש"אפרקיד" הוא השוכב על גבו, ואילו הערוך ביאר להפך שמדובר בשוכב על בטנו. והרמב"ם [ק"ש ב, ב] כתב שגם על הגב וגם על הבטן אסור, וכדבריו פסק גם הגר"א [אהע"ז כג, ט].

בטעם האיסור כתב רש"י שחוששים שיתקשה אברו בתוך שנתו ויתגלה לאחרים וגנאי הוא לו, טעם נוסף כתב שחוששים שיניח ידו על אברו ויתחמם. תוס' חולקים על הטעם

30. במשנה בקידושין [פב, ב] מצינו להפך "החמריין רובן רשעים והגמליין רובן כשרים" ותירצו התוס' שהמשנה בקידושין מדברת בחמרים וגמלים שאינם רוכבים בעצמם אלא רק מניחים סחורה על גבי הבהמה ואין בהם חשש חימום כלל, ורשעותם של החמרים היא שמרמים בשעת המשא ומתן מה שאין כן הגמלים שעוברים מדברות בדרכם הסכנה משברת ליבם ואינם גוזלים.

המהרש"א העיר על שינוי נוסף בין סוגייתנו למשנה בקידושין לגבי הספנים, שהמשנה בקידושין כתבה שרובן חסידים ובסוגייתנו תיארו אותם רק כצדיקים שהיא דרגא פחותה מחסידים. וביאר המהרש"א שבקידושין מדובר לגבי גזל והם נוהגים במצווה זו בחסידות עם אותן שעמהם בספינה, אבל בסוגייתנו לענין הרהור עבירה אין לך חסיד בזה, כי אין אדם ניצול מהרהור עבירה בכל יום.

31. רש"י ביאר "אבל דרכן של גמלים לרכוב בלא אוכף", נמצא שאין חילוק בין חמור לגמל, ובכולם מותר באוכף ואסור בלעדיו. אולם

ומיישבת: שאני רבי יוחנן, דבעל בשר הוא
[והיה קשה לו להתהפך לגמרי על צדו].

מתניתין:

דרך בנות ישראל העוסקות בטהרות —
שתהיינה משמשות בשני עדים, כדי לבדוק
בהם אחר תשמיש: —

עד אחד — לו, לבעל, שמקנח עצמו לאחר
תשמיש ובודקו לאחר מכן.

ועד (35) אחד — לה.

ומקשה הגמרא: איני, והאמר רב יוסף:
השוכב פרקן לא יקרא קרית שמע!
ומשמע שרק קריאת שמע הוא דלא יקרא
משום שאין זה דרך כבוד, הא מגנא [לשכב
גרידא] שפיר (34) דמי?

ומתרת: לענין מגנא [צורת השכיבה גרידא]
— כי מצלי, אם מטה עצמו מעט הצידה,
שפיר דמי כי אז אין את החששות דלעיל.
אבל לענין קריאת שמע גם כי מצלי אסור,
שכל עוד הוא שוכב על גבו, ואפילו מטה
על צידו, אין זה דרך כבוד.

ומקשה הגמרא: והא רבי יוחנן מצלי, היה
שוכב כשהוא מוטה הצידה, וקרי קרית
שמע?!?

רש"י [טז ב ד"ה ולא יבעול] שחוששים
שהתשמיש גורם לדם שיצא. וכן כתב גם
הרמב"ן [יא ב ד"ה "דמגו"]. וחייב הבעל
לבדוק הוא משום שחששו אולי יצא רק מעט
דם ונדבק הכל באבר בשעת הביאה.

נחלקו הראשונים בגדרי חיוב זה למי ומתי
נאמר, שיטת רש"י [יב ב ד"ה "מאן דתני"]
שרק העוסקות בטהרות מחויבות מחשש
שתטמא תרומה, אבל שאר נשים אינן צריכות
לבדוק, וכן סובר גם הרשב"א [תורת הבית בית
ז שער ד]. והקשה הרע"א [קמא סב] מדוע תקנו
לבדוק לצורך הצלת התרומה מטומאה, ולא
תקנו לשאר הנשים להצילן מאיסור נדה לבעלה
החמור יותר שיש בו כרת. ותירץ שדם שיצא
מהאשה בלא שתרגיש אינו אוסרה לבעלה
מדאורייתא כמבואר לקמן נו ב, אבל טומאה
לתרומה יש על ידי כל דם שיצא גם בלא
הרגשה, ולכן כשלא הרגישה תיקנו רק לחשוש
לטומאת תרומה שהיא מדאורייתא.

שיטת הר"ח שגם אשה שאינה עוסקת
בטהרות חייבת בבדיקה כדי שלא תכשל באיסור

הראשון שכתב רש"י, שאם כן בבית סגור או
אפל שאין חשש גנאי היה צריך להיות מותר.
עוד טעמים לאיסור כתבו התוס' שבשכיבה על
הגב מתחממת השדרה ויבא לידי קרי. א"נ
שיפלו בגדיו על אמתו ויתחמם.

34. הרא"ש בכרכות [פ"ב, ד] כתב שאסור
"לשכב" פרקן, ומשמע שאפילו ער. אך מרש"י
שכתב טעם האיסור שיתגלה האבר בשנתו,
מבואר שרק לישון אפרקיד אסור אבל לשכב ער
בצורה כזו מותר, וכן כתבו הרמב"ם [איסור"ב
כא, יט] והשו"ע [אהע"ז כג, ג]. והקשה הערוך
לנר אם כן מה קשה לגמרא מרב יוסף שאסר
דווקא בק"ש אבל בסתם מותר, הרי כיון שניעור
האיסור הוא דווקא משום שקורא ק"ש. ובספר
חידושים וביאורים [ברכות סג ו] הוכיח מכך
שרבי יוחנן שכב אפרקן קודם שהטה עצמו
לצורך קריאת שמע, שאין איסור לער לשכב
אפרקן.

35. טעם החיוב לבדוק אחרי תשמיש ביאר

והצנועות⁽³⁶⁾, העוסקות בטהרות, והמחמירות על עצמן — מתקנות להן עד שלישי, כדי לתקן⁽³⁷⁾ את הבית, שבודקות עצמן גם לפני תשמיש.

עד כאן התבארו דיני הבדיקה. ומכאן ואילך

מתבארות ההלכות הקשורות במציאת הדם. א. נמצא דם על העד שלו, בין אם קינח עצמו מיד לאחר תשמיש ובין לאחר זמן — טמאין שניהם הבעל והאשה בודאי, ומטמאים את הטהרות שיגעו בהן משעת

לבעלה, אולם רק אשה שאין לה וסת קבוע לראיותיה יש בה חשש זה. אבל מי שיש לה וסת קבוע פטורה. וביאר הר"ן [שבועות ב, א] שאשה שאין וסתה קבוע הוא משום שמושפעת מגורמים שונים, ורק בה חששו שיגרום התשמיש שתראה דם.

וחידש הר"ן [שם] שגם אשה שאין לה וסת אם בדקה עצמה ג' פעמים אחר תשמיש ונמצאת טהורה הוחזקה שאין תשמיש גורם לה ופטורה מכאן והלאה. וראה ברא"ש [סוף פרק ראשון] שחולק על קולא זו.

הרמב"ם [איסור"ב ד יד] סובר שחיוב משנתנו כולל את כל הנשים והבעלים, ואפילו יש להן וסת קבוע ואינן עוסקות בטהרות, וכתב הרמ"א [קפו, א] שלא נהגו להחמיר כרמב"ם.

36. בגמרא לעיל [יב, א] מצינו "אמר רבא צנועות עד שבדקו בו עצמן לפני תשמיש זה אין בודקות בו לפני תשמיש אחר", וביאר רש"י שהגמרא שם מבארת מנהג צנועות שבמשנתנו וגם משנתנו מדברת בנשים שעוסקות בטהרות. ולפי זה אין כוונת המשנה שרק צנועות בודקות קודם תשמיש אלא חיוב הבדיקה הוא על כל הנשים, אלא שהצנועות מהדרות לבדוק קודם תשמיש בעד חדש ושאר נשים חוזרות ובודקות באותו העד כמה פעמים. נמצא ש"העד השלישי" המבואר במשנתנו שרק צנועות נוהגות בו הכוונה לעד שלישי חדש, אבל עצם הבדיקה נוהגת בכל הנשים.

בדין הבדיקה שלאחר תשמיש האם גם בה יש ענין בעד חדש, כתבו התוס' [טז ב ד"ה

"ב"ש" שנחלקו בזה בית שמאי ובית הלל האם גם שאינן צנועות חייבות ליקח חדש, או להפך שגם הצנועות החמירו רק קודם תשמיש ולא לאחריו.

הרמב"ם [איסור"ב ד, טז] חולק על רש"י וסובר שדין צנועות שבמשנתנו אינו הדין שנאמר בגמרא לעיל יב, א. ומשנתנו בנשים שאינן עוסקות בטהרות. ופירוש המשנה לשיטתו היא שנשים שיש להן וסת קבוע ואינן עוסקות בטהרות פטורות מבדיקה קודם תשמיש, והצנועות החמירו על עצמן ובדקו גם כשהיה וסתן קבוע. וביאר הגר"א [קפו, ב] שמקור הרמב"ם לכך שישנם ב' דינים נפרדים בצנועות הוא מכך שהגמרא יב א הקשתה ממימרא דרבי אמי ולא ממשנתנו.

37. טעם החיוב לבדוק קודם תשמיש כתבו הרמב"ן והרשב"א [יא, ב] שחיובה לברר בבדיקה שטהורה היא ומותרת לבעלה. ויש להקשות אם מטרת הבדיקה היא שלא יכשלו באיסור נדה לבעלה מדוע רק העוסקות בטהרות בודקות ולא גם שאר נשים. וי"ל כמבואר בגמרא יא, ב שרק "מגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי בדיקה לבעלה", כלומר שלא חידשו תקנה לצורך איסור נדה לבעלה, ורק אשה שבין כך עסוקה בבדיקה אחר התשמיש לשם טהרות הוסיפו בתקנה שתבדוק גם קודם.

רש"י [טז ב ד"ה "זו מוכיחה"] חולק ומבאר שגם בדיקה קודם תשמיש לצורך טהרות היא. וצ"ע מדוע לטהרות לא מספיקה בדיקה של אחרי תשמיש והרי אינה נוגעת בתרומה תוך כדי

תשמיש עד שבעה ימים כדין הנדה ובוועלה. שכיון שמצא את הדם על העד שלו ודאי לנו שהיה הדם כבר בשעת תשמיש, והבעל בא על הנדה, ולכן הם **חייבין** (38) **קרבן חטאת!** על שגגת בעילת נדה.

ב. **נמצא הדם על העד שלה** — יש מקום להסתפק שמא יצא הדם לאחר תשמיש, כי הקינוח שמקנחת האשה עצמה אחר תשמיש אינו מוכיח אימתי יצא הדם. ולפיכך, התבארו במשנה שלשה פרקי זמן למציאת דם, החלוקים בדיניהם.

פרק הזמן הראשון הוא — **אותיום** [מיד בלשון יוניתי].

שאם מיד לאחר הבעילה קינחה בסדין ומצאה בו דם, נחשב הדם הנמצא בפרק הזמן הקצר הזה כאילו היה בודאי דם בשעת תשמיש. ולכן —

טמאין שניהם בודאי בטומאת שבעה [היא — בטומאת נדה, והוא — בטומאת בועל נדה].

ביאה. וצריך לומר שחששו שדם שיש בה קודם תשמיש לא ימצא בבדיקה שבודקת אחר כך משום ששכבת זרע תחפנו, וכמבואר בגמרא טז, ב.

טעם נוסף כתב רש"י לבדיקה זו שאם ימצא דם יביא חטאת לכפרתו, שרק ע"י בדיקה קודם תשמיש ברור לנו בודאי שבשעת הביאה כבר טמאה היתה.

38. **בגמרא** לקמן נזכר מבואר שדם שיוצא מהאשה בלא שהרגישה אינו אוסרה מדאורייתא ורק רבנן אסרוהו בגזירת "כתמים". והקשתה הגמרא שם ממשנתנו שחייב קרבן חטאת אף על פי שלא הרגישה האשה, וקרבן חייב רק העובר איסור דאורייתא. והכרח הגמרא שמשנתנו מדברת שלא הרגישה הוא שאל"כ מהו הספק המבואר במשנה אם יצא הדם בשעת תשמיש או אחריו, הרי הרגישה ביציאתו ונשאל לאשה מתי היה. ותירצה הגמרא שהרגשה שנגרמת לאשה ע"י השמש בזמן הביאה דומה להרגשת יציאת הדם, וחוששים שטעתה האשה בין שניהם.

ובביאור תירוץ הגמרא נסתפק בשו"ת **שב יעקב** [הובא בפלתי סימן קפג] האם מעמידה הגמרא משנתנו באומרת הרגשתי בשעת

תשמיש, ואעפ"כ דם שנמצא אחר זמן ישנו ספק מתי יצא משום שאי אפשר לסמוך על דבריה שאולי באמת לא הרגישה הדם אלא את השמש. או להפך שבמשנתנו מדובר שאומרת לא הרגשתי, ומה שחייבים קרבן שנמצא דם אותיום הוא משום שטועה האשה וסברה שההרגשה שהרגישה מחמת השמש היא ולכן אומרת לא הרגשתי הדם. והאריכו הרע"א [חלק א סב] **והסדרי טהרה** [קצ סז ד"ה "תו קשיא"] לפשוט ספק זה בפשט המשנה.

ונראה שנחלקו בזה הראשונים, רש"י [נז ב ד"ה "דארגישה"] ביאר כצד הראשון שהאשה אומרת שהרגישה. ואילו הרשב"א במשמרת הבית [שער הכתמים יח, ב] סובר כצד השני שאומרת לא הרגשתי. וכן כתב הרשב"א גם בחידושו [ג א ד"ה "ואי"].

החוות דעת [קצ א] כתב שלדינא אין נפק"נ מספק זה ושני הצדדים אמת בין שאומרת הרגשתי ובין אומרת לא הרגשתי אין משגיחין בדבריה, שאין שום אפשרות להבחין בין הרגשת שמש להרגשת עד. וכן היא גם דעת השו"ע הרב [קונטרס אחרון קפג ב] בשיטת רש"י **והרמב"ם**. אולם הסדרי טהרה [שם] סובר שבאומרת הרגשתי סומכים על דבריה, וכן

והייבין⁽³⁹⁾ בקרבן חטאת.

פרק הזמן השני הוא כאשר —

ג. נמצא הדם על העד שלה על ידי שקינחה לאחור זמן של אותיום [ומשך פרק הזמן הזה

יבואר לקמן במשנה] — טמאין שניהם למפרע, מזמן התשמיש, מספק⁽⁴⁰⁾. ואם נגעו בתרומה — תולין אותה מספק, ולא שורפין אותה.

ופטורין שניהם מן הקרבן, שאינם צריכים

הוכיח הפליתי מהתרומת הדשן [חלק ב מז]. וכתב הסד"ט טעם לדבר, שרוב דם נדה מגיע בהרגשה כמבואר ברמב"ם [איסור"ב ט א], וכשאומרת הרגשתי הרוב מסייע לדבריה ונאמנת וכשאומרת לא הרגשתי הרוב סותרה ואין נאמנת. מההגהות מיימוני הוכיח הפליתי להפך שדווקא כשאומרת לא הרגשתי נאמנת. ובסדרי טהרה דחה ראייתו.

39. הגמרא בשבועות [יח א] הקשתה מדוע חייב קרבן והרי אנוס הוא שהיה סבור שאשתו מותרת, והאנוס פטור. ותירצה הגמרא שמשנתנו בבא על אשתו ביום וסתה שבו רגילה לראות ופושע הוא בכך שלא חשש לראיה ביום זה.

בכסף משנה [שגגות ה ו] הסתפק לדעת הרמב"ם שכל אשה שאין לה וסת מחויבת בבדיקה קודם תשמיש אפילו אינה עוסקת בטהרות, האם העוברת ולא בודקת ונמצאת טמאה תתחייב קרבן. והקשה הערוך לנר על ספיקו, שאם באופן זה חייב קרבן מדוע לא העמידה הגמרא בשבועות משנתנו גם שלא בשעת הוסת ובאשה שאין לה וסת.

קושיא נוספת מעין זו מצינו בנודע ביהודה [תניינא יו"ד צו] שהביא מהרז"ה שכל אשה שמצאה דם אחר תשמיש חייבת בקרבן אם לא בדקה קודם ואין לפוטרה משום שאנוסה היא, שאנוס הוא רק כשאין אפשרות במציאות להנצל מאיסור אבל כאן יכלה לבדוק. ואפילו שאינה מחויבת בבדיקה מכל מקום אין להחשיבה כאנוסה. והקשה השואל מדוע הוצרכה אם כן הגמרא בשבועות להעמיד משנתנו בסמוך לוסת

והרי לרז"ה כל אשה שלא בדקה מחויבת בכל יום שנמצא הדם.

ותירץ הנודע ביהודה שהגמרא בשבועות באה לבאר מה ששנינו שם בכרייתא "היה משמש עם הטהורה" ולשון טהורה משמע טהורה בודאי ובבדיקה. נמצא אם כן שהגמרא בשבועות העמידה משנתנו בסמוך לוסת רק אגב הכרייתא שם, אבל משום משנתנו לחדוד אפשר להעמיד שמדובר שלא בדקה ולכן מחויבת. ובכך מיושבת גם קושיית הערוך לנר.

להלכה פסק הרמ"א [יו"ד קפה ד] שלא כרז"ה, והמשמש שלא בשעת וסת ומצא דם אין צריך כפרה לא הוא ולא היא. ובחידושי הלכות [יב א ד"ה "בא"ד וגם"] חולק על הרמ"א וסובר שכיון שישנה אפשרות לבדוק ע"י שיצווה הבעל על האשה לעשות כן אינו אנוס, וכן פסק החשק שלמה [בהגהותיו לנודע ביהודה].

40. הקשה החוות דעת [קצ א, וכ] מדוע לא נעמידנה על חזקתה שהיתה טהורה, ודין חזקה יכריע שיצא הדם רק אחר תשמיש ולא עברו על איסור ופטורים מקורבן. ובשב שמעתתא [שמעתא ג פרק יז] כתב שאין לאשה חזקת טהרה, שכיון שדם לפנינו בסמוך לביאה הורעה החזקה. והקשה השב שמעתתא אם אין לה חזקת טהרה נטמאנה בודאי מכח חזקה דהשתא דם לפניך. וחידש הש"ש שישנה חזקה שאינה טמאה ודאי, והיא לא הורעה וגורמת לספק. וראה עוד בדבריו ש"א פ"ב, ובשערי יושר [ש"ב פ"ד].

החזון איש [אבהע"ז פ יח] כתב ביאר אחר

להביא קרבן חטאת כי שמא יצא הדם רק לאחר הבעילה [וביחס לחיובם בקרבן אשם תלוי יבואר בגמרא].

ומבאר המשנה:

איזהו, מהו משך הזמן של הפרק השני הנקרא "אחר זמן" – מאז שהסתיים פרק הזמן הקצר הראשון [הנקרא אותיום] ועד שיעבור פרק הזמן **כדי שתירד מן המטה ותירח פניה שלמטה**.

ד. **ואחר כך** מתחיל פרק הזמן השלישי הקרוי "אחר אחר", שאז שניהם אינם מטמאים למפרע משעת תשמיש, ואפילו לא מספק.

אלא, חזר דינה של אשה זו להיות ככל אשה הרואה דם שהיא **מטמאה למפרע מעת לעת** (41) בטומאה מדרבנן בלבד [וטומאה זו נגזרה רק לקדשים ולחולין שנעשו על טהרת הקודש].

וכן היא (42) **אינה מטמאה את בועלה** שבא

עליה באותה בעילה משום בועל נדה שטמא שבעת ימים אלא הוא טמא מדרבנן יום אחד בלבד, מחמת גזירת מעת לעת. וגזירה זו לא גזרו על הבועל שיטמא טומאת שבעה כבועל נדה אלא גזרו עליו שיטמא יום אחד בלבד כנוגע בנדה.

רבי עקיבא אומר: אף מטמאה את בועלה למפרע מעת לעת בטומאת שבעה, כדין בועל נדה! כי רבי עקיבא הולך לשיטתו שגזרו על הרואה דם שתטמא את בועלה למפרע מעת לעת כדין בועל נדה שטמא שבעת ימים.

ומודים חכמים לרבי עקיבא – ברואה כתם שמטמאה את בועלה!

[ונחלקו בגמרא אם מה שמודים חכמים לרבי עקיבא בכתם הוא לטמא למפרע, עד שעת כיבוס הבגד [שהכתם חמור מראית דם], או שמטמאה את בועלה רק מכאן ולהבא. ויש חידוש בכך שגזרו אפילו על בועלה, לפי שהרי טומאת כתמים היא רק גזירה דרבנן, והיה מקום לומר שלא החמירו

מדוע לא מטהרת משנתנו משום חזקה קמייתא, שנסתפקו חז"ל האם אפשר לדם למהר ולהגיע בזמן הקצר שמשעה שפירש עד מציאת העד. וכיון שיתכן שאי אפשר במציאות שדם זה יצא באשה אחר תשמיש וכבר נראה לפנינו אין לסמוך על החזקה.

41. מכאן ולהבא כתב הרע"א [בפירוש המשניות] שאין האשה טמאה אלא מדרבנן, ואף על פי שוודאי יצא ממנה דם באיזה זמן, יתכן שיצא לאחר התשמיש, וכיון שלא הרגישה אין בו אלא טומאת כתמים דרבנן. **ובשב שמעתתא** נסתפק בזה, שגם אם הדם הוא מאחר תשמיש

אולי שייך בו איסור דאורייתא כיון שנמצא בבדיקה, שגם בין הרגשת עד הבדיקה להרגשת דם טועה האשה כדלקמן נו, ב. במקרה שמצאה הדם על ידי שקינחה עצמה בעד מבחוץ ולא הכניסה לעומק כתב החוות דעת [קצ א] שוודאי טהורה מדאורייתא ואין מקום לומר שטענה, שרק הרגשת הבדיקה דומה להרגשת יציאת דם ולא הרגשת קינות.

42. טעם הדבר שלא גזרו גם על הבעל טומאה למפרע כתב הרשב"א [ג ב] שלא גזרו במקום ביטול פרו ורבו. התוס' הרא"ש [ו א] נקט שאין זה שכיח. ובגמרא יבואר יותר.

לטמא גם את בועלה].

מהתשמיש, הרי שניהם טמאים בודאי ומביאים קרבן חטאת.

גמרא:

שנינו במשנה, שאם מצא הבעל את הדם על העד שלו או כשנמצא על שלה אותיום

ושואלת הגמרא: וניחוש דלמא דם מאכולת [כינה] הוא⁽⁴³⁾, הדם שנמצא על העד ואיננו מהאשה⁽⁴⁴⁾, ומדוע מטמאים את התרומה בודאי ושורפין אותה, ומחייבים קרבן חטאת

43. הרמב"ן והרשב"א הקשו על קושית הגמרא שגם דם שנמצא בעד הבדיקה יש מקום לתלות שהוא ממאכולת, שאם כן אין בעולם אשה שתהיה טמאה נדה על ידי בדיקה, ונמצא שהקושיה אינה דווקא על משנתנו אלא על כל דין בדיקת נדה שבתורה. ותירצו התוס' [ד"ה "וניחוש"] בשם ר"ח שקושית הגמרא היא רק על הרישא של המשנה שנמצא דם על עד שלו ולא על שלה, ומכיון שעד שלה נקי רגלים לדבר שאין הדם מגופה, ורק לכן יש מקום לתלות במאכולת. הרשב"א כתב גם כן כתירוץ הר"ח והוסיף שגם בהמשך המשנה שנמצא על עד שלה ולא על שלו אפ"ל שתולים במאכולת.

הרמב"ן הביא מתרצים שכיון שבמשנתנו בדקה קודם תשמיש ונמצא נקי והאפשרות שהדם ממנה הוא רק שפרש בזמן התשמיש, תולים במאכולת. וכתב הרמב"ן שאין דבריהם מחוורים. ולפיכך כתב שגם בהוה אמינא ידעה הגמרא שאותו מקום בדוק ממאכולת, ולכן בשאר בדיקות אין להסתפק, ורק אחר תשמיש הקשתה הגמרא שנתלה שהאבר הביא את המאכולת.

תוס' חולקים על הראשונים וסוברים שגם בכל בדיקות אשה היה אפ"ל שאין הדם ממנה, ואין הבדיקות בירור ודאי אלא מטרתם שנאסור האשה מספק אם ימצא דם בעד. ורק ממשנתנו שמחמת הבדיקה מביאה קרבן חטאת מוכח שטמאה ודאי, ועל זה הקשתה הגמרא אולי הדם ממאכולת. ובסדרי טהרה [קצ סוף ס"ק סז] ביאר שהראשונים מיאנו בתירוץ התוס', כי לפי

תוס' כל בדיקה מטמאה רק בטומאת "כתם", ולשון "נדה" משמע טומאת ודאי.

44. בגמרא לקמן [נח ב] מבואר שרק כתם שגודלו עד גריס יש מקום להסתפק שהוא דם מאכולת, אבל כתם הגדול יותר אי אפשר שהוא ממאכולת שאין בה דם יותר משיעור גריס. והעלה מכך הריטב"א שקושית הגמרא בסוגיין שניחוש לדם מאכולת היא רק במקרה שהדם שנמצא על העד מועט משיעור גריס שנתלהו במאכולת. וביאור הקושיא הוא שמסתימת המשנה שלא חילקה מהו גודל הדם, ומשמע שאפילו מועט הוא ופחות מגריס חייב קרבן, אולם מהרמב"ן ומהרשב"א שהקשו שבכל בדיקות אשה נתלה הדם במאכולת, משמע שחולקים על הריטב"א, כי לביאור הריטב"א אפשר לתרץ שבודקת אולי ימצא דם מרובה ותהא טמאה בודאי.

בסדרי טהרה הביא מבעלי הנפש [שער הכתמים ב, א] שגם כתם גדול מגריס אפשר להתירו ולומר שנמעכו כמה מאכולות זו ליד זו ונוצר כתם גדול. ודברי הגמרא להלן שכתם גדול מגריס הנמצא באשה אין תולים בכמה מאכולות, הוא דווקא בעד של אשה, שאם נתלה כל כתם במאכולת בטלה תקנת כתמים. וקושית הגמרא על משנתנו היא על הרישא שנמצא על עד שלו. הרע"א [ט, א] נסתפק מדוע כתם הגדול מגריס אין תולים בב' מאכולות, האם הוא משום שאין מצוי שימעכו ב' מאכולות זו אצל זו, ומעיקר דין תליה אין לתלות בכך, או כמה שכתב הסדרי טהרה שאם נתלה בזה בטלה תורת

ולא אשם⁽⁴⁵⁾ תלוי כדין ספק?

ומתוצאת: אמר רבי זירא: אותו מקום של אשה בדוק הוא אצל מאכולת, שאין מאכולת מצויה שם.

ואיכא דאמרי: אמר רבי זירא: אותו מקום דחוק הוא אצל מאכולת, שאין באפשרות המאכולת להכנס לשם אבל לעתים היא נמצאת בסמוך לו.

ומבאר הגמרא: מאי בינייהו? איכא בינייהו דאשתכח על עד הבדיקה⁽⁴⁶⁾,

במרחק מה מהדם, מאכולת רצופה [מעוכה].

להך לישנא דאמרת אותו מקום בדוק הוא — הא מאכולת בודאי מעלמא אתאי על העד, והדם אינו מהמאכולת, שהרי הוא רחוק ממנה. אלא ודאי מגוף האשה הוא.

להך לישנא דאמרת אותו מקום דחוק הוא — הרי יש להסתפק שמא היתה מאכולת סמוך לאותו מקום ואימא שמש דחפה והכניסה לאותו המקום⁽⁴⁷⁾, ורצפה [מעכה] שם והדם הוא מהמאכולת. הלכך הם טמאים רק מספק

כתמים.

משום ספק ספיקא.

45. רוב הראשונים ביארו שקושיית הגמרא היא מדוע טמאה ודאי ואין לנו לפחות ספק אולי הדם ממאכולת. אולם בדעת הרשב"א הוכיח הבית יוסף [קפג] שקושיית הגמרא היתה שנטהר לגמרי משום תליה זו. וביאר הבית יוסף [קצ לה] שלא תאסר משום ספק איסור דאורייתא, שכיון שהאשה לא הרגישה ביציאת הדם עדיף לתלות שהדם אינו ממנה שהרי כתב הרמב"ם [איסור"ב ט א] שעל פי רוב מרגישה ביציאת דם נדות.

והקשה הסדרי טהרה [קצ סא ד"ה "מיהו בהא"] על תירוץ זה מהגמרא [נו ב] שאשה טועה בין הרגשת עד הבדיקה להרגשת דם, ואם כן אין ראייה ממה שלא הרגישה שאולי באמת הרגישה וטעתה. ותירץ הסד"ט שרוב נשים אינן טועות. אולם בחוות דעת [קצ, א] מצינו שכתב שכל הנשים טועות בין הרגשת נדה להרגשת שמש, ולדבריו אי אפשר לתרוץ כתירוץ הסד"ט, שהרי במשנתנו יש גם הרגשת שמש ואולי בו החליפה. ובסימן קפג [ס"ק ב ד"ה ומיהו אע"ג] כתב הסדרי טהרה טעמים אחרים בביאור שיטת הרשב"א, א. דיש חזקת טהרה להתיר. ועוד

46. הבית יוסף [קצ לג] דייק מלשון רש"י [ד"ה רצופה] שדווקא כשהמאכולת מרוחקת מעט נחלקו, אבל כשהמאכולת על הדם עצמו טהורה לכו"ע, ולהלכה הכריע שלא כרש"י אלא כרשב"א שגם כשהמאכולת על הדם אוסר הסובר "אותו מקום בדוק". אך בחידודי הלכות כתב שגם רש"י מודה לרשב"א שהאשה אסורה, ורק לענין קרבן אם נמצאה המאכולת על הדם פטורה דזהו ספק חולין בעזרה.

ודעת הב"ח [קצ לג] שרש"י והרשב"א לא נחלקו כלל, וגם לרש"י אין חילוק היכן נמצאה המאכולת. ומה שכתב רש"י "רחוק מן הדם קצת" הוא כדי לבאר סוגייתנו בדרך קלה שאפשר להסתפק שהמאכולת היתה בעד קודם ולא השגיח בה. ואם המאכולת על העד ודאי לא היתה קודם שהרי בדקה העד קודם שנשתמשה בו.

47. התוס' הרא"ש הקשה, שאם כן תמיד נחשוש שמא היתה גם מאכולת והשמש רצפה ונאבדה המאכולת ונשאר הדם. ותירץ שכיון שאין הדבר שכיח לא חוששים לזה רק כשמוכח

ופטורים מקרבן.

אתמר: בדקה עצמה בעד הבדוק לה שהוא נקי, וטחתו בירכה, שלאחר הבדיקה לא עיינה בעד אלא הטיחה אותו בירכה. ולמחר מצאה עליה, (48) על ירכה, דם, ועתה אינה יודעת אם דם זה היה על עד הבדיקה וממנו הוא הוטח לירכה והרי היא טמאה, או שמא ממקום אחר הגיע לירך והיא טהורה.

אמר רב: הרי היא — טמאה נדה! שאין אנו מסתפקים כלל שמא דם אחד הוא,

שכיון שבדקה עצמה בעד בדוק, ודאי יצא הדם מגופה על עד הבדיקה, ומשם הוטח על ירכה.

אמר ליה רב שימי בר חייא לרב — והא "חוששת" (49) אמרת לן, ולא ודאי טמאה! [והשאלה נשאה ללא מענה. כי רב ידע שבעבר אמר "חוששת" אלא שחזר בו לאחר מכן וטימאה בודאי — ריטב"א].

איתמר נמי: אמר שמואל — בדקה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה ולמחר מצאה עליה

הדבר על ידי מאכולת שרצופה לפנינו.

48. נחלקו הראשונים היכן נמצא הדם. שיטת רש"י כפי שמוכאת ברמב"ן וברשב"א שנמצא דם גם על העד וגם על הירך, והספק הוא אם הגיע מהעד לירך ודם נדה הוא, או להפך שהיה דם בירך קודם והוא לכלך את העד וטהורה. והוצרכו הראשונים לבאר שהדם גם בעד וגם בירך, כי אילו נמצא רק על העד פשיטא שטמאה, שאין מקום להסתפק שהיה על הירך ונתקנה כולו ע"י העד, שאין זה שכית. ואם נמצא הדם רק על הירך טהורה שגם כאן אין חוששים שהיה על העד ונתקנה לגמרי ממנו שאין זה שכית, ומסתבר שאם העד נקי לא היה בו דם מעולם.

תוס' כתבו פירוש אחר בשם רש"י, שגם אם נמצא על שניהם פשיטא שטמאה, ונידון סוגייתנו הוא כשנמצא רק על הירך והעד אבד ולא ידוע מה היה בו, האם נטמא אשה משום דם שמצאנו בירך. פירוש נוסף כתבו ומדובר שהעד לפנינו אולם יש דם רק במקום שנגע העד בירך ושאר העד נקי, וחיידוש הברייתא שאף על פי שנקיות העד בשאר המקומות מוכיחה שמקור הדם מהירך, מ"מ טמאה חוששים שקרה מקרה ויצא דם מגופה בדיוק למקום שנגע בירך.

הר"ח גורס בגמרא נמצא עליו כלומר על העד, ולכן ביאר סוגייתנו אחרת משאר הראשונים. שהנידון הוא בכל עד בדיקה שלא נשמר מאחר הבדיקה, והצד לטהר הוא שמא הדם שנמצא בעד נפל עליו ממקום אחר, "וטחתו בירכה" ביאורו שלא נזהרה בעד והכניסתו גם למקום שישנם דמים אחרים.

49. הרשב"א ביאר שלא היה צד להתיר לגמרי, שגם אם הדם היה בירך קודם ולא הגיע מעד הבדיקה עדיין טמאה היא בטומאת כתמים כבכל דם שנמצא בבשר האשה חוששים שנפל מהמקור ישר לירך.

ומסקנת הגמרא שטמאה ודאי ולא משום כתם ביאר הסדרי טהרה [קצ סז ד"ה "ומה דקשיא"] שכיון שרוב דמים יוצאים בהרגשה עדיף לומר שדם זה מקורו מהעד ומה שלא הרגישה הוא משום שהחליפה הרגשת הדם בהרגשת עד כדלקמן נו, ב מאשר שנאמר שדם זה יצא קודם ונפל מהמקור על הירך והוא ממיעוט דמים שיוצאים בלא הרגשה.

אולם התוס' [ד"ה "וטחתו"] העמידו ספק הגמרא בדם שנמצא בירך במקום שאי אפשר לדם המקור ליפול שם, ולדבריהם לא יתכן לטמא משום כתם שרק דם שנמצא בבשר

דם — **טמאה נדה!** וכן מורין בי מדרשא, שבמקרה כזה — **טמאה (50) נדה!**

אתמר: ברקה בעד שאינו בדוק (51) לה, שיתכן והיה בו דם לפני הבדיקה, אך מאידך, לא טחה אותו בירכה, אלא —

והניחתו בקופסא למשמרת עד הבוקר שתוכל לבודקו לאור היום. ולמחר בבקר **מצאה עליו דם**, ועתה הספק הוא אם דם זה הוא מהבדיקה או שהיה על העד מקודם?
אמר רב יוסף: כל ימיו של רבי חייל טימא

במקום שאפשר שנפל מהמקור ישר לשם טמא בטומאת כתמים. ולשיטתם הצד להתיר משום שנתלה שדם זה הגיע מעלמא, ומסקנת הגמרא לטמא ודאי אי אפשר לבאר כסדרי טהרה שהרי גם אם מעלמא הגיע אינה צריכה להרגיש.

50. הקשו הראשונים כיצד נטמא בודאי, והרי בתחילת הסוגיא סברה הגמרא לטהר דם הנמצא בבדיקה משום שתולים במאכולת, ואם כן בטחתו בירכה שעדיין יש מקום לתליה זו טומאתה צריכה להיות רק מספק. ולשיטת הרמב"ם [איסור"ב טו, ו. וראה כסף משנה] שבכל גוף האדם אין מצויות מאכולות לא קשה כלל כי תירוץ הגמרא לעיל שייך גם כאן, אבל שאר הראשונים חולקים וסוברים שרק באותו מקום אין מצויות מאכולות ולא בשאר הגוף. עוד הקשה הרע"א [בהגהות שו"ע קצ, טז] שבנמצא גם בבשרה וגם בחלוק לכו"ע תולים במאכולת שאולי בחלוק היתה, והוא הדין בסוגייתנו אולי בעד היתה המאכולת.

התוס' [ד"ה "ולמחר"] כתבו שסוגייתנו בכתם הגדול מגריס שאין לתלות במאכולת ובדבריהם מתורצת הקושיה. הרמב"ן הוסיף שאפשר להעמיד גם בכתם קטן אם הוא משוך, שמאכולת דמה מתפשט בעיגול כדלקמן נו, ב. **הסדרי טהרה** [קצ סז ד"ה "וביותר"] תירץ על פי שיטת הר"ח [בתוד"ה "ולחוש"] שרק בנמצא על עד שלו ולא על שלה רצתה הגמרא לתלות במאכולת אבל בעד בדיקה רגיל אין מקום להתיר משום תליה זו, שכיון שהיה העד במקור שדמים מצוים פשוט שמשם הדם. וצ"ע

ברשב"א שביאר בתחילת הסוגיא כר"ח ואעפ"כ הקשה כאן שנתלה במאכולת, וכן צ"ע ברמב"ן שגם הוא ביאר בתחילת הסוגיא שבסתם בדיקה לא תולים במאכולת ומה הוקשה לו שטחתו בירכה נתיר משום מאכולת.

51. **תוס'** [עמוד ב ד"ה "בעד"] פירשו ש"אינו בדוק" הכוונה עכשיו בשעת נטילתו אבל לפני יום או יומים בדקתו והניחתו אחר כך במקום מוצנע, וכן היא גם דעת הרמב"ן. **הרשב"א** בתורת הבית [בית ז שער ד, יט ב] חולק וסובר שכל שנטלתו ממקום המוצנע לנשים הרי הוא בכלל "אינו בדוק" שבסוגייתנו.

ונחלקו האחרונים בביאור דברי הרשב"א, **הסדרי טהרה** [קצ סז ד"ה "לכן נראה לענ"ד"] פירש שגם אם לא בדקה מעולם עד זה נחשב לבדוק, משום שלצורך בדיקות הדרך להצניע רק ממוחזק לנקי. **השו"ע הרב** [קצ עא] סובר שגם כשבדקה קודם אם אינה זוכרת בודאי שלא עבר העד אחר כך בשוק של טבחים שמצוים בו דמים נקרא "אינו בדוק" לרשב"א.

הראב"ד סובר שגם בעד שאינו בדוק כלל נחלקו רבי ורבי חייל, וכתב **הסדרי טהרה** [קצ סג] שגם הוא מודה שאם נטלתו מאשפה אינה טמאה נדה. **השו"ע הרב** [קצ עב] חולק עליו גם בשיטת הראב"ד וסובר שגם בניטל מאשפה טמא לראב"ד משום שרוב דמים הם מהאשה.

על שיטת התוס' שכל עד שלא נבדק בודאי נכלל במחלוקת רבי ורבי חייל הקשה הרשב"א [שם] שמצינו במשנה להלן [יט ב] שג' נשים שלבשו חלוק אחד טמאות, והרי אחר לבישת

במקרה שכזה, ולעת זקנותו — טיחר!

איבעיא להו: היכי קאמר רב יוסף כשתיאר הנהגתו של רבי חייא?

האם — כל ימיו טימא "משום נדה", שהיא טומאת ודאי, ולעת זקנותו טהר "משום נדה", וטימא "משום" (52) כתם, שהיא טומאת ספק.

או דלמא: כל ימיו טימא "משום כתם" בטומאת ספק, ולעת זקנותו טיחר מולא כלום?!

תא שמע: דתניא: בדקה בעד שאינו בדוק לה, והניחתו בקופסא, ולמחר (53) מצאה עליו

דב —

רבי אומר — טמאה בודאי משום נדה! ורבי חייא אומר — טמאה מספק משום כתם!

אמר לו רבי חייא לרבי: אי אתה מודה ד-ב שצריכה כ"גרים ועוד" כדי להטמא?

אמר לו רבי: אבל! [כן, מאשר אני את דבריך].

אמר לו רבי חייא: אם כן, שגם אתה מודה שאינה מטמאה אלא אם רואה דם בשיעור "כתם" שהוא כגריס ועוד [ומשום שבפחות משיעור זה לא חששו לכתם אלא תלינן בדם מאכולת], אף (54) אתה עשיתו כתם, שגם

אחת כבר אינו בדוק. והביא שתירצו התוס' שכיון שתליות כולן בחלוק אחד ואחת ודאי טמאה אי אפשר לטהרן. ודחה הרשב"א תירוצו זה דאם כן הוא הדין באחת נוכרית צריך לטמא, והמשנה טיחרה כשאחת מהנשים נכרית.

52. שיטת רוב הראשונים ש"כתם" שאסרו חכמים באשה הכוונה לדם שיצא אפילו בודאי מהאשה אלא שלא הרגישה ביציאתו, וכמו שביאר בסדרי טהרה [קצ צג ד"ה "ואני טרם אכלה"], ולפי זה אין שייכות בין נידון סוגייתנו לעיקר פרשת "כתמים". ותירץ הריטב"א שכתם כולל כל טומאת נדה דרבנן אפילו שהם מענינים שונים. אולם בדעת רש"י והתוס' רי"ד הוכיח הסד"ט [שם] שכל הכתמים התרם משום הספק אולי הדם מעלמא שכמו שמצינו בבכור "עשירי ודאי ולא ספק", כן הוא בנדה דם ודאי מטמא ולא ספק, וכל דין הרגשה שהצריכה הגמרא לקמן נו, ב הוא כדי להוכיח בודאות שהוא מגופה. ולשיטת רש"י בכל ספק דם דסוגייתנו מספיק ספק כדי להתיר לגמרי מדאורייתא.

53. הקשה הערוך לנר מדוע נקטה הברייתא שהדם נמצא למחר ולא שבאותו היום אחר הבדיקה ראתה דם על העד. ותירץ שמיד אחר הבדיקה אפשר לבדוק מהיכן הדם שאם לח הוא הרי הגיע עכשיו בבדיקה, ואם יבש הכתם בודאי היה על העד מזמן קדום. ובתירוץ זה מובן גם מדוע ב' הברייתות לעיל עמוד א נקטו ג"כ שנמצא למחר.

ועדיין צ"ע לפירוש הר"ח בברייתא הראשונה ש"טחתו בירכה" דנמצא הדם על העד והצד להתיר הוא משום מאכולת שהיתה על הירך ונהרגה בטיחה בירך, אם כן לב' הצדדים הדם הגיע עכשיו או מהגוף או מהמאכולת ומדוע דיברה הברייתא בנמצא למחר. וצריך לומר שגם לר"ח הטעם להתיר אינו משום מאכולת, וכן נראה ממה שכתב הרמב"ן שלר"ח אין מקום להסתפק במאכולת.

54. מבואר בדברי רבי חייא שכל דם שמטהרים בפחות מגריס, גם כשהיא יותר מגריס אינו אלא כתם. ולכאורה סובר שאין להתיר משום חשש מאכולת דם נדה דאורייתא, ורק דם שבין כך כל